

PROJEKTY

Agnieszka Pawłowska-Mainville*

apm@umk.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2151-8162>

(1) Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Fosa Staromiejska 3, 87-100 Toruń

(2) University of Northern British Columbia //

Nizdeh Nekeyoh Hohudil'eh Baiyoh

Traditional Territory of the Lheidli T'enneh // Lheidli T'enneh Whuten

3333 University Way, Prince George, BC V2N 4Z9 Canada

Projekt „Wymiana wiedzy na temat najlepszych praktyk w zakresie folkloru i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego”

Celem projektu „Wymiana wiedzy na temat najlepszych praktyk w zakresie folkloru i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego” jest rozwinięcie istniejących teorii i najlepszych praktyk w zakresie dokumentacji, ochrony i przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego (NDK) w Polsce i na świecie oraz wdrożenie ich w Kanadzie. Projekt jest finansowany z grantu Unii Europejskiej i Narodowego Centrum Nauki w Polsce, POLONEZBis1 2021/43/P/Hs2/01350.

Przyjmując podejście multidyscyplinarne, będę współpracować z kustoszami NDK, pracownikami naukowymi i decydentami w obu krajach w celu zbadania aktualnych polityk i praktyk mających na celu ochronę i przekaz NDK. W badaniach

* Agnieszka Pawłowska-Mainville, profesor na Uniwersytecie Północnej Kolumbii Brytyjskiej (UNBC) oraz w Katedrze UNESCO ds. Żywego Dziedzictwa i Trwałych Źródeł Utrzymania (Chaire UNESCO en patrimoine vivant et les moyens de subsistances viable). Obecnie realizuje projekt POLONEZBis 2021/43/P/Hs2/01350t na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prowadzi badania nad niematerialnym dziedzictwem kulturowym.

będę zwracać szczególną uwagę na mechanizmy i politykę poświęconą promowaniu międzypokoleniowej transmisji językowej. W projekcie założono, że (a) dokumentacja, ochrona i przekazywanie NDK mają zastosowanie w różnych grupach, ale metodologie muszą być dostosowane do lokalnych potrzeb i wartości, oraz (b) że ratyfikacja Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. jest raczej dodatkowym niż początkowym punktem pracy nad NDK. Założenia te są istotne dla projektu badawczego, ponieważ po nawiązaniu bezpośredniego dialogu między naukowcami zajmującymi się NDK te kierunki badań będą mogły się nawzajem uzupełniać.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. została opracowana w celu ochrony, promocji i podniesienia świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego na całym świecie. Na podstawie Konwencji utworzono dwie listy NDK: (1) Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz (2) Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony. Podczas gdy Polska, która ratyfikowała Konwencję w 2011 r., ma wiele obiektów na Liście reprezentatywnej UNESCO oraz na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Kanada nie podpisała Konwencji i nie posiada wyżej podanych list. Niemniej jednak wiele społeczności w Kanadzie, w tym ludność rdzenna, prowadzi własną ochronę i przekazuje NDK. Na przykład społeczeństwa zaangażowane w ubieganie się o status światowego dziedzictwa UNESCO dla leśnego krajobrazu kulturowego Pimachiowin Aki wykorzystały koncepcję społeczno-językową opisującą zarządzanie zasobami naturalnymi we wniosku do UNESCO w 2016 r. Debata na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego okazała się pomocna starszyźnie Innuwak, która postanowiła chronić swoje terytoria przed dalszym rozwojem hydroenergetyki w 2013 i 2014 r. Prowincja Quebec wprowadziła NDK do swojej polityki na początku lat dwutysięcznych, a organizacja Heritage Saskatchewan otrzymała certyfikat ISO na prowadzenie prac w zakresie NDK. Przykłady te pokazują, że chociaż nie wykonano „pracy” w zakresie NDK na poziomie państwowym w Kanadzie, społeczności i grupy wykorzystują NDK, aby wypromować, dokumentować i przekazać swoje dziedzictwo. Pokazanie najlepszych praktyk z Polski – w tym również tego, co nie funkcjonuje dobrze – pomoże nawiązać kreatywną współpracę i wymianę wiedzy między instytucjami oraz zobliguje Kanadę do ponownej oceny swojego stanowiska w sprawie Konwencji.

Dane zebrane podczas realizacji projektu pozwolą na udzielenie odpowiedzi na trzy główne pytania badawcze projektu:

1. Jakie są sposoby promowania, utrzymywania i przekazywania elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego?
2. W jaki sposób performatywność kulturowa przyczynia się do przetrwania tradycji i wartości społeczno-ekologicznych we współczesnym świecie?
3. W jaki sposób niematerialne dziedzictwo kulturowe przesuwa granice polityki oraz prawa kulturowego i środowiskowego?

Po zapoznaniu się z bogactwem przykładów pracy związanej z NDK w Polsce i innych regionach świata postawiono hipotezę, że projekt „Wymiana wiedzy na temat najlepszych praktyk w zakresie folkloru i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego” przyczyni się do rozwoju nauki o NDK w Kanadzie, zapewniając społecznościom, rdzennej ludności i instytucjom podstawy do rozwijania działalności z wykorzystaniem NDK. Różne perspektywy teoretyczne, w tym analiza etnograficzna, performatywność, filozofie i perspektywy ludzi rdzennych i badania nad historycznym oraz „tradycyjnym” zagospodarowaniem przestrzeni poprzez kulturowe praktyki zarządzania i wykorzystywania zasobów naturalnych przez lokalne społeczności (*traditional land-use studies*), zostaną zastosowane w celu udzielenia odpowiedzi na pytania dotyczące najlepszych praktyk w zakresie identyfikacji, dokumentowania i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Każdy element zarządzania dziedzictwem niematerialnym będzie analizowany pod kątem zasady swobodnej, uprzedniej i świadomej zgody (FPIC – *free, prior and informed consent*), zasady własności, kontroli, dostępu i posiadania (OCAP – *ownership, control, access, and possession*) oraz zasad FAIR (*findable, accessible, interoperable, and reusable*) dotyczących możliwości znalezienia, dostępności, interoperacyjności i możliwości ponownego wykorzystania. Dodatkowo, w razie potrzeby, zostaną zastosowane zasady etyczne.

Wydaje się, że ze względu na złożoność NDK, zjawisko zagrożonych wyginięciem języków oraz zróżnicowanie dziedzictwa w różnych regionach istnieje potrzeba ponownej oceny rozumienia i wykorzystania dziedzictwa. Krytyczna analiza dziedzictwa jest konieczna, aby wzmocnić działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w Kanadzie i poza nią. Sposoby identyfikacji i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce, które istnieją od wielu lat, dostarczą ważnego materiału do nowych badań.